

JOSEP ROCA-PONS
(1914-2000)

L'estiu passat, el dia 28 d'agost, ens deixava Josep Roca-Pons. Resident a Sitges des de feia anys, havia nascut l'any 1914 a Sarrià, llavors encara municipi independent de Barcelona. Va llicenciar-se en Dret, estudis que va seguir per indicació paterna. En acabar la guerra espanyola, però, va decidir-se a estudiar Filosofia i Lletres, endut pel seu sentiment vocacional. Davant de les traves que la dictadura del general Franco imposava a la llibertat de pensament, va abandonar la seva primera idea d'especialitzar-se en Filosofia i va optar per la Filologia Romànica i, en concret, per la Lingüística. Es va doctorar l'any 1953, amb la tesi *Estudios sobre las perifrasis verbales del español*, dirigida per Antoni M. Badia i Margarit, que es va publicar l'any 1958 i va obtenir el premi Menéndez y Pelayo d'aquell any. Si bé havia començat a ensenyar com a professor adjunt de la Universitat de Barcelona, la manca de perspectives professionals el va empènyer a acceptar l'oferta que, a través de Joan Ferraté, va fer-li la Universitat d'Oriente, a Santiago de Cuba, on va ensenyar gramàtica i lingüística general. Però l'any 1958, en plena activitat de la guerrilla castrista, van ser clausurades les universitats cubanes i es va establir provisionalment a Nova York, on van obrir-se-li grans possibilitats per a la recerca i on va rebre una oferta de treball de la Universitat d'Indiana. Va ser llavors que va instal·lar-se a Bloomington (Indiana), on va residir habitualment fins a la seva jubilació, l'any 1981, llevat dels períodes en què va ensenyar a la Universitat de Puerto Rico (estiu de 1962), a Georgetown University (curs 1962/63), a la Universitat de la Carolina del Nord (estiu de 1967) i a la Universitat Autònoma de Barcelona (curs 1970/71). Josep Roca-Pons va saber convertir la Universitat d'Indiana —a la qual posteriorment va fer donació dels seus arxius— en el gran centre de la catalanística nord-americana. Allí va redactar obres de tant de ressò com *Introducción a la gramática* (1960), nombrosament reeditada i reimpressa a Barcelona i amb edicions també a Mèxic i a Cuba; *Introducción a l'estudi de la llengua catalana* (1970) —que representava la introducció de l'estructuralisme en la lingüística catalana—, o *El lenguaje* (1973) —en col·laboració amb Pere Julià—, també molt reeditada, al costat d'obres que tractaven d'omplir els buits que la seva docència catalanista detectava, com una història de la literatura catalana en llengua anglesa: *Introduction to Catalan Literature* (1978), a més, lògicament, de nombrosos articles apareguts en revistes i publicacions catalanes, espanyoles o americanes. Però, sobretot, Indiana va ser el lloc on va desen-

volupar el seu mestratge, que es va veure perfectament complementat amb la col·laboració de la seva esposa Teresa. Més enllà de l'estricta docència, no van escatimar hores per als joves nord-americans que s'interessaven per la cultura catalana i que ben aviat van esdevenir com els seus propis fills. D'aquesta manera van convertir la Universitat d'Indiana en el bressol de bona part de la catalanística nord-americana actual, amb noms com Jane W. Albrecht (Wake Forest University), Patricia J. Boehne (Eastern College), Janet DeCesaris (Universitat Pompeu Fabra), Pat V. Lunn (Michigan State University), Philip D. Rasico (Vanderbilt University) o Thomas J. Walsh (Georgetown University), entre molts altres.

D'altra banda, Josep Roca-Pons, que havia estat membre del consell assessor del Congrés de Cultura Catalana, va ser una de les persones clau en la fundació de la North American Catalan Society (NACS), de la qual va ser el primer president (1978-1980) i posteriorment (1987) en va ser nomenat president d'honor; la NACS va dedicar-li les *Actes del tercer col·loqui d'estudis catalans a Nord-Amèrica (Toronto, 1982)*. *Estudis en honor de Josep Roca-Pons*.¹

En jubilar-se va retornar a Catalunya, sense abandonar, però, la dedicació a la NACS. La seva intervenció va tornar a ser decisiva en la fundació de la revista de l'associació (1986), la «Catalan Review», de la qual va ser codirector fins que va passar a ser-ne director honorari (1995). No va ser pas per casualitat que el primer volum de la revista fos un homenatge al seu vell amic sarrianenc, el poeta J. V. Foix, volum que el poeta de *Sol, i de dol* encara va ser a temps de llegir.²

L'any 1988 va ser nomenat vocal de la junta de Govern de l'Associació Internacional de Llengua i Literatura Catalanes (AILLC) i la Generalitat de Catalunya va condecorar-lo amb la Creu de Sant Jordi. L'any següent va ingressar a la Secció Filològica de l'Institut d'Estudis Catalans. I el 1991 els seus exalumnes i col·legues van dedicar-li un *Homenatge a Josep Roca-Pons. Estudis de llengua i literatura*,³ que a més de col·laboracions diverses conté la seva bibliografia.⁴

L'any 1995, en ocasió de celebrar-se el vuitè col·loqui de la NACS a la Universitat d'Indiana, d'on era professor emèrit, s'hi van inaugurar oficialment els *Josep Roca-Pons Archives*. I el 1998, quan per tal de commemorar el seu vintè aniversari la NACS va celebrar el novè col·loqui a la seu de l'Institut d'Estudis Catalans, a Barcelona, encara va formar-ne part del comitè organitzador, malgrat la seva avançada edat.

I és que, amb la generositat que el caracteritzava, mai no va deixar de treballar per a la NACS i la «Catalan Review», de la mateixa manera que sempre es va mantenir fidel als seus ideals de llibertat i solidaritat, compromís que va manifes-

1. A cura de Patricia Boehne, Josep Massot i Muntaner i Nathaniel B. Smith (Barcelona, Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 1983).

2. *Homage to J. V. Foix* [= «Catalan Review»], I:1 (juny 1986).

3. A cura de Jane White Albrecht, Janet Ann DeCesaris, Patricia V. Lunn i Josep Miquel Sobrer (Barcelona, Publicacions de l'Abadia de Montserrat / Indiana University, 1991).

4. Ps. 309-315.

tar públicament mentre les forces li ho van permetre i sovint el feia ser crític, justament, amb els països que més estimava: amb la política bel·licista i salvatgement capitalista d'uns Estats Units a qui agraïa la generosa acollida i amb les claudicacions de la política catalana d'aquests darrers anys.

En l'edició del curs 2000/01, el seu successor a la Universitat d'Indiana, el professor Josep M. Sobrer, ha convertit la «Catalan Studies Lecture» que se celebra cada any en aquesta universitat en un «Josep Roca-Pons Memorial», que ha comptat amb la participació de dos dels seus exalumnes: la professora Maryellen Bieder, que n'ha llegit un emotiu record, i el professor Philip D. Rasico com a conferenciant. I l'Ajuntament de Sitges, localitat on residia, ha pres la decisió de dedicar-li un dels nous carrers.

AUGUST BOVER I FONT
Universitat de Barcelona